

Received-Makale Geliş Tarihi 11.03.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 31.05.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(107), 867-881

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.11404037

Dr. Kenan Kurada

<https://orcid.org/0000-0002-0418-8819>
İstanbul / TÜRKİYE

Doç. Dr. Ali Özdemir

<https://orcid.org/0000-0001-6089-1966>
Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/02kswqa67>

Planlı Davranış Teorisi Kapsamında Velilerin Özel Okul Tercih Ölçeği¹

Parents' Private School Choice in Scope of Planned Behavior Theory Scale

ÖZET

Planlı Davranış Teorisi (PDT) kapsamında, velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek üzere kullanılacak bir ölçeğin geliştirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, nicel araştırma yöntem ve tekniklerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2021-2022 öğretim yılında İstanbul ilinde faaliyet gösteren özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini uygun örneklem yöntemiyle kendisine ulaşılan ve çalışmaya katılmaya gönüllü 742 veli oluşturmaktadır. Taslak ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için Açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. AFA ve DFA için belirlenen çalışma gruplarında 371 veli bulunmaktadır. AFA analizleri 1'in üzerinde öz değeri olan 3 faktörlü yapı üzerinden ölçeğin geçerliliğinin sağladığını göstermektedir. Bu faktörler PDT'nin teorik yapısına uygun olarak Davranışa Yönelik Tutum (DYT), Öznel Norm (ÖZN) ve Algılanan Davranışsal Kontrol (ADK) olarak adlandırılmıştır. Ölçme aracının açıkladığı toplam varyans %52.54'tür. AFA sonucu ulaşılan faktör yapısının doğruluğunu sınamak için DFA yapılmış ve modelin uyumlu olduğu görülmüştür. Cronbach alpha değeri DYT alt boyutu için 0.95, ÖZN alt boyutu için 0.90, ADK alt boyutu 0.85 olarak ölçülmüştür. Ulaşılan değerler, velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri PDT kapsamında ölçmek üzere kullanılacak bu ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Planlı Davranış Teorisi; Özel Okul; Veli; Özel Okul Tercihini Etkileyen Faktörler; Ölçek Geliştirme

ABSTRACT

This study aims to develop a scale to assess the factors that influence parents' private school preferences, based on the Planned Behavior Theory (PBT). The research employed the general survey model, a quantitative research method, and targeted parents of students attending private schools in Istanbul during the 2021-2022 academic year. The sample included 742 parents, with 371 parents selected for the Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) to test the scale's construct validity. The EFA results revealed a valid three-factor structure with eigenvalues greater than one, consistent with the theoretical framework of PBT. The factors were identified as Attitude Towards Behavior (ATB), Subjective Norm (SN), and Perceived Behavioral Control (PBC). The measurement tool accounted for 52.54% of the total variance. The CFA was conducted to confirm the factor structure obtained through EFA and demonstrated a good fit. Furthermore, the Cronbach's alpha values for the sub-dimensions ATB, SN, and PBC were 0.95, 0.90, and 0.85, respectively, indicating the scale's reliability and validity. Overall, the study provides a valid and reliable scale that can be used to measure the factors that influence parents' private school preferences within the scope of PBT.

Keywords: Planned Behavior Theory; Private School; Parents; Factors Affecting Private School Preference; Scale Development

1. GİRİŞ

Yaşanan dönüşümlerle sürekli yeniden şekillenen günümüz toplumunun geldiği nokta dikkate alındığında, bireylerin gelecekteki yaşamlarının en önemli belirleyicilerinin başında eğitim kurumlarının ve eğitimin niteliğinin geldiği, sınırlı sayıdaki yüksek statülü konuma erişme olasılığının eğitim düzeyi ve alınan eğitimin niteliği ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Bir diğer deyişle bireyin gelecekte sahip olacağı mesleğin ve itibarın bugün eğitim gördüğü okullara ve aldığı eğitimin niteliğine bağlı olarak şekillenmesi beklenebilir (Drucker, 1998; Hurn, 2018; Lunenburg ve Ornstein, 2013; Oral ve McGivney, 2014). Bu gerçekliğin bir sonucu olarak genel anlamda toplumların nitelikli eğitime olan talebinin, daha özel anlamdaysa sosyoekonomik statü bakımından orta ve üst düzeyde olan ailelerin daha nitelikli eğitim sunan

¹Bu çalışma, birinci yazarın Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalında sunduğu doktora tezinden türetilmiştir.

okul arayışlarının arttığı söylenebilir. Bu talep artışının kaçınılmaz bir sonucu olarak özel okulların sayılarının çoğaldığı ve Türkiye’de özel okulların önemli bir sektör haline dönüştüğü görülmektedir.

Türkiye’de özel okulların bir sektör haline dönüşmesi, velilerin okul tercihi yaparken hangi ölçütleri göz önüne aldıklarının bilinmesini ve bir okulu neden tercih ettiklerinin belirlenmesini önemli hale getirmektedir (Nartgün ve Kaya, 2016). Çünkü velilerin özel okulu tercihlerinin nedenlerinin ortaya konması, hem özel okulların kendilerini geliştirebilmeleri açısından hem de velilerin beklentilerinin karşılanabilmesi açısından önemlidir. Fakat Türkiye’de velilerin özel okulu tercihlerini etkileyen faktörleri tespit etmeyi amaçlayan araştırma (Aktaş, 2005; Altun-Aslan, 2020; Çelikten, 2010; Çelmeli, 2012; Durmaz, Karadeniz-Akdoğan ve Demir 2019; Gülünay, 2022; Hesapçioğlu ve Nohutçu, 1999; Karakurt, 2021; Karataş ve Varlık, 2019; Kurada, 2022; Mermertaş, 2014; Özdemir ve Şallı 2022; Parlar, 2006; Pulat, 2019; Uysal, 2017; Yüzüak-Özdemir, 2016) sayısı oldukça sınırlıdır. Bu araştırmalarda kullanılan ölçme araçlarına bakıldığında, Türkiye’de velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri, başka bir deyişle özel okuldan eğitim hizmeti satın alma davranışlarını etkileyen faktörleri, satın alma davranışını kuramsal bir zeminde açıklayabilecek PDT perspektiften incelemeye olanak sunacak bir ölçeğin olmadığı görülmektedir.

PDT belirli bir bağlamda gerçekleşen davranışları tahmin etmek ve açıklamak için geliştirilmiş, sosyal psikoloji tabanlı bir davranış teorisidir ve insan davranışının karmaşıklığıyla başa çıkmak için faydalı bir kavramsal çerçeve sunabilecek kapasitededir (Ajzen, 1985, 1987, 1991). Bundan dolayı birçok disiplinin tarafından insan davranışlarını tahmin etmek ve açıklamak için PDT kullanılmaktadır (Cohen ve Hanno, 1993; Küçük, 2011). Teorinin özellikle bireylerin satın alma davranışlarını açıklamak için yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Satın alınan şey eğitim hizmeti olsa da velilerin özel okul tercihleri, bir satın alma davranışıdır. Dolayısıyla bu davranışın, satın alma davranışını kuramsal zeminde açıklayabilecek bir yaklaşımla olan PDT kapsamında da incelenmesi gerekir (Kurada ve Özdemir, 2022). Bu gerekçeyle bu çalışmada velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörlerin PDT kapsamında incelenebilmesine olanak sunacak geçerli ve güvenilir bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

2. PLANLI DAVRANIŞ TEORİSİ

PDT, Fishbein ve Ajzen tarafından geliştirilmiş olan ve bir tutum-davranış ilişkisi teorisi olan Gerekçeli Eylem Teorisi (GET) (Ajzen ve Fishbein, 1977; Fishbein ve Ajzen, 1975; Fishbein, 1979) temel alınarak, Ajzen tarafından geliştirilmiştir. GET’in varsayımına göre bireyin sergilediği davranış, davranışsal niyetin bir sonucudur ve bir davranışın nedenini doğrudan açıklayan faktör davranışsal niyettir. Dolayısıyla teorinin davranışsal niyet öncülüyle başladığı söylenebilir. Teorinin varsayımına göre insanlar yapmak istediklerini veya yapmaya niyet ettiklerini yapmaktadırlar. Yani bireyin bir eylemde bulunup bulunmayacağını anlamının en kolay yolu, bireyin o eylemde bulunmaya niyetinin olup olmadığına bakmaktır. Yine teorinin varsayımına göre birey, söz konusu davranışı istediği şekilde gerçekleştirebilmektedir. Yani GET, bireyin sergilediği davranışı tamamen gönüllü ve akılcı bir eylem olarak ele almaktadır. Yani birey sergilediği davranış üzerinde tam anlamıyla kontrol sahibidir, çünkü birey akılcıdır ve yapmaya niyetli olduğu şeyi yapacaktır (Fishbein, 1979). Fakat her durumda bireyin davranış üzerinde tam bir kontrolünün olmayabileceği ve bireyin kontrolü dışında olan bazı faktörlerin veya durumların bireyin sergilediği davranışın şekillenmesinde etkili olabileceği yönündeki eleştiriler dikkate alınarak teori, Ajzen tarafından yeniden ele alınmış (Ajzen, 1985, 1987, 1991), bireyin kontrolü dışındaki durumları da içerecek bir şekilde geliştirilmiş (Yağcı ve Çabuk, 2014).

Davranışı açıklamadaki kısıtlılıklarını ortadan kaldırmak için GET’in kuramsal yapısı ve bu kuramsal yapı içindeki bağlantıları bozulmadan, teoriye ADK alt boyutu eklenerek teorinin geliştirilmesi sonucunda PDT ortaya çıkmıştır. Her iki teoride de temel faktör bireyin bir davranışı gerçekleştirme niyetinin, yani davranışsal niyetin belirleyicilerinin açıklanmasıdır. Fakat GET davranışsal niyeti DYT ve ÖZN olarak iki alt boyutla açıklanırken, PDT davranışsal niyeti DYT, ÖZN ve ADK olmak üzere üç alt boyutla açıklamaktadır. Yani bireyin kontrolünde olmayan davranışları açıklamak için teoriye eklenen ADK boyutu, PDT’yi GET’ten ayıran temel farklılıktır (Ajzen, 1985, 1991, 2019). Teorinin alt boyutları üzerinde etkisi olan arka plan faktörleri de dikkate alındığında, teorinin şematik gösterimi Şekil 1’deki gibidir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

PDT kapsamında, velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek için kullanılacak bir ölçeğin geliştirilmesinin hedeflendiği bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntem ve tekniklerinden biri olan tarama modelleri, geçmişte veya günümüzde var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu modellerinin bir türü olan genel tarama modeli ise evren hakkında genel bir yargıya varmak için, evrenin tümü veya evrenden alınan bir grup, örnek veya örneklem üzerinde yapılan tarama araştırmasıdır (Karasar, 1995).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2021-2022 öğretim yılında İstanbul ilinde faaliyet gösteren özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin velileri, araştırmanın örneklemini çalışmaya katılmaya gönüllü olan 742 veli oluşturmaktadır. Örnekleme yer alan veliler seçilirken uygun örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem araştırmada maddi kaynak (işgücü, zaman, para vb.) kaybını önleyen bir yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz-Demirel, 2013). Örnekleme yer alan katılımcılara ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Betimleyici İstatistikler

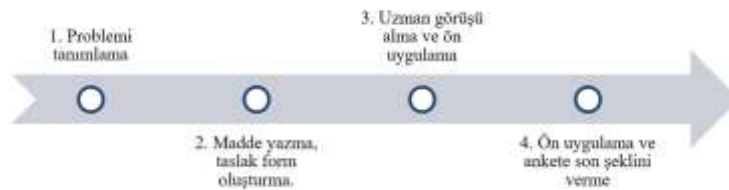
Değişken		N	%	Yığılmış %
Cinsiyet	Kadın	371	50.00	50.00
	Erkek	371	50.00	100.00
Yaş	<31	85	11.46	11.46
	31-40	282	38.01	49.46
	41-50	280	37.74	87.20
	>50	95	12.80	100.00
Eğitim Düzeyi	Lise ve altı	95	12.80	12.80
	Lisans	436	58.76	71.56
	Lisansüstü	211	28.44	100.00
Ailenin Aylık Geliri (TL)	<=10.000	109	14.69	14.69
	10.000-19.999 arası	316	42.59	57.28
	>=20.000	317	42.72	100.00
Okulun Maliyeti	<20.000	62	8.36	8.36
	20.000-30.000 arası	237	31.94	40.30
	>30.000	443	59.70	100.00
Öğrencinin Öğrenim Gördüğü Kademe	Anaokulu ve İlkokul	295	42.51	42.51
	Ortaokul	200	28.82	71.33
	Lise	199	28.67	100.00

3.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama formu kullanılmıştır. Form üç bölümden oluşmaktadır. Formun birinci bölümünde araştırmanın amacı ve kapsamı, katılımcılardan toplanan verilerin hangi amaçla kullanılacağı, nasıl saklanacağı ve katılımcıların hakları açıklanmıştır. Formun ikinci bölümünde katılımcıların sosyodemografik özelliklerini tespit etmek için kullanılan sorular yer almaktadır. Formun üçüncü bölümünde ise PDT kapsamında, velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri belirleme ölçeğini geliştirmek amacıyla, araştırmacılar tarafından hazırlanan, 5’li Likert tipi 48 maddeyi içeren taslak ölçek yer almaktadır.

3.4. Ölçek Geliştirme Süreci, Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 03.03.2022 tarih ve 234806 sayılı Etik Kurul Onayı sonrasında toplanmıştır. Çalışmanın tüm aşamalarında etik ilkelere uygun davranılmış, katılımcılar araştırmanın amacı, verilerin toplanması, işlenmesi ve saklanması konusunda bilgilendirilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde Şekil 2’de sunulan dört aşamalı yol izlenmiştir.

Şekil 2. Ölçek Geliştirme Süreci (Büyüköztürk, 2005).

Madde havuzunun oluşturulması sürecinde öncelikle PDT'nin teo-rik yapısının belirlenmesinde, Kurada (2022) tarafından yapılan araştır-manın nitel kısmından elde edilen sonuçlar, daha önce yapılmış nicel araştırmalarda kullanılan ölçekler, daha önce yapılmış nicel ve nitel araştırmalarda (Altun-Aslan, 2020; Çelikten, 2010; Çelmeli, 2012; Durmaz vd., 2019; Gülünay, 2022; Karakurt, 2021; Karataş ve Varlık, 2019; Mermer-taş, 2014; Özdemir ve Şallı 2022; Pulat, 2019; Uysal, 2017; Yü-züak-Özdemir, 2016) ulaşılan sonuçlar dikkate alınmıştır.

Yapılan hazırlık çalışmaları sonrasında 5'li Likert tipindeki madde-leri içeren madde havuzu oluşturularak uzman görüşüne sunulmuştur. Ölçeğin kapsam geçerliliğini test etmek için alınan uzman görüşleri sonrasında madde havuzuna ters maddeler (5., 12., 24., 36., 40. ve 48. madde-ler) eklenerek, maddehavuzu yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra 48 maddeden oluşan madde havuzu, ölçeği dolduracak örnekleme yer alan 4 katılımcıdan oluşan bir panel grubuna okunarak, maddedeki ifadelerin katılımcılar tarafından doğruca anlaşılıp anlaşılmadığı test edilmiştir. Panel grubundaki katılımcılardan alınan dönütler sonrasında gerekli düzeltmeler yapılmış, 48 maddelik madde havuzu yeniden uzman görüşüne sunulmuş ve madde havuzuna son şekli verilmiştir.

Ölçek geliştirme sürecinde 1'i ölçme değerlendirme uzmanı, 5'i alan uzmanı olmak üzere 6 uzmanın görüşlerinden yararlanılmıştır. Uzman görüşleri alınırken kapsam geçerliliğini sağlamak için kullanılan yöntemlerden biri olan Lawshe tekniği kullanılmıştır. Kapsam geçerliliği kontrol listesi, anket ya da ölçek gibi bir aracın, ölçmesi beklenen içerik alanını ölçtüğüne dair güvence sağlamayı hedefleyen bir süreci ifade etmektedir. Kapsam geçerliliği sağlama tekniklerinden biri, araçtaki madde-lerin her biri hakkında alan uzmanlarından oluşan bir guruptan görüş alınmasıdır (Ayre ve Scally, 2014). Lawshe (1975) tarafından geliştirilen bu teknik, alternatiflerine kıyasla daha basit ve kullanışlı olduğu için çeşitli alanlarda ölçek geliştirme çalışmalarında yaygın olarak kullanılan teknik-lerden biridir (Wilson, Pan ve Schumsky, 2012; Yeşilyurt ve Çapraz, 2017). Tekniğe göre alan uzmanlarından, görüşlerine sunulan her biri maddeyi üç kategoriden ("temel", "yararlı, ancak gerekli değil" "gerekli değil") birine göre derecelendirmeleri istenir. Tekniğe göre %50'lik bir anlaşma düzeyi, kapsam geçerliliği konusunda kabul edilebilir düzeyde güvence verebilir. Kritik sayıda uzman tarafından "temel" olarak kabul edilen öğeler daha sonra nihai araca dâhil edilir ve bu kritik seviyeye ulaşmayan öğeler atılır (Ayre ve Scally, 2014; Lawshe, 1975).

Araştırma kapsamında çevrimiçi ortamda 756 katılımcıdan veri toplanmıştır. Fakat katılımcılardan 14'ünün ters kodlama yapılması gerekenler dâhil, tüm sorularda aynı seçeneği işaretledikleri tespit edilmiş ve bu katılımcılar veri setinden çıkartılmıştır. Dolayısıyla, 742 katılımcının verisi çalışmaya dâhil edilmiştir. Daha sonra, ters maddelerin kodlamaları yapılmıştır. Ardından maddeler arası korelasyon matrisi oluşturulmuş, aralarında 0.80 üzeri korelasyona olan madde çiftlerinden biri (1 ve 32 numaralı maddeler) uzman görüşü de alınarak ölçek taslağından çıkarılmıştır.

Sonraki aşamada Lorenzo-Seva (2022), Mondo, Sechi ve Cabras'ın (2021) önerileri doğrultusunda 742 katılımcı rastgele iki gruba ayrılmıştır. Grupların her birinde 371 katılımcı vardır ve gruplardan biri üzerinde AFA, diğeri üzerinde de DFA gerçekleştirilmiştir. Lorenzo-Seva (2022), Mondo ve diğerlerine (2021) göre günümüzde bir ölçeğin faktör yapısını belirlemeyi hedefleyen araştırmalarda sıklıkla popülasyondaki faktör modelini ortaya koymayı amaçlayan açımlayıcı (keşfedici) ve keşif aşamalarında önerilen yapının evrende var olup olmadığını değerlendirmek için DFA uygulanmaktadır. Analizleri gerçekleştirmek için, araştırmacılar genellikle tek bir örneklem toplar ve bu örnekleme ikiye bölerek bir kısmı üzerinde AFA, bir kısmı üzerinde de DFA gerçekleştirir. Bir örnekleme rastgele ikiye bölmek bu yöntemin en basit ve en anlaşılır biçimidir.

Gruplardaki katılımcı sayısı belirlenirken Sönmez ve Alacapınar'ın (2016), Tabachnick ve Fidell'in (2001) önerileri dikkate alınmıştır. Sönmez ve Alacapınar (2016) madde sayısını dikkate alarak, ölçek geliştirme çalışmalarında tasarlanan ölçme aracında bulunan soruların sayısının 3 katı kadar kişiye ulaşılmasını önermektedir. Fakat Tabachnick ve Fidell (2001) kesin bir sayı belirterek, örnekleme bulunması gereken katılımcı sayısının en az 300 olması gerektiğini vurgular. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine göre yapılan örneklem büyüklüğü önerilerinde ise .50-.60 arası "kötü", .60-.70 arası "zayıf", .70-.80 arası "orta", .80-.90 arası "iyi" ve .90 üzeri ise "mükemmel" şeklindeki değerlerin örneklem büyüklüğünün uygunluğu hakkında fikir verdiği ileri sürülmektedir (Tavşancıl, 2005). AFA sonucunda KMO değeri 0.96 (p<.01) olarak ölçülmüştür. Bu değer örneklem büyüklüğünün uygunluğunun "mükemmel" olarak nitelendirilebileceğini göstermektedir.

Verilerin analizinde, geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bunun için maddeler arası korelasyon matrisi oluşturulmuş, AFA ve DFA yapılmış, AVE istatistikleri (AVE: Average Variance Extracted: Ortalama Açıklanan Varyans) ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Analizlerde SPSS 24 (IBM, 2016) ve Mplus 8 (Muthén ve Muthén, 2017) paket programlarının kullanılmıştır.

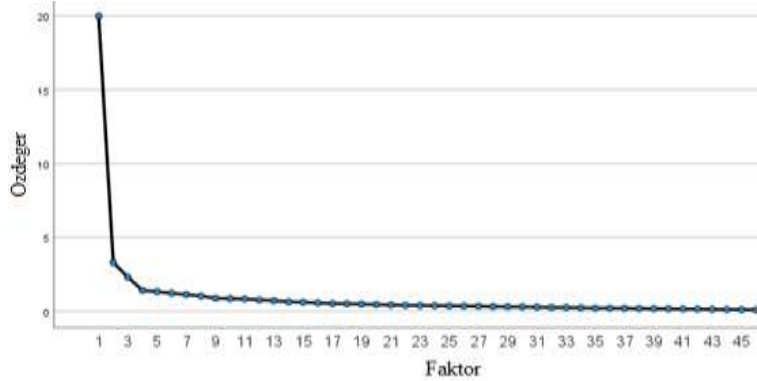
4. BULGULAR

Uzman görüşleri alınarak ve örneklemede bulunan 4 katılımcıdan oluşan bir panel grubuna uygulanarak gerekli düzeltmeleri yapılan, kapsam geçerliliği sağlanan taslak ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına geçilmiştir. Bu aşamada AFA ve DFA yapılmış, AVE istatistikleri ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır.

4.1. AFA Sonuçları

Faktör analizi, ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin kanıtlar edinmek için ölçek geliştirme çalışmalarında sıkça kullanılan tekniklerden biridir. Faktör analizi katılımcıların, taslak ölçme aracındaki maddelere verdiği cevaplar arasında bir düzenin olup olmadığını, yani faktör yapısını ortaya çıkarmak veya önceden belirlenen faktör yapısının doğruluğunu test etmek için kullanılır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012; Tavşancıl, 2005). Ölçülen yapıda, aralarında yüksek korelasyon olan maddeler aynı faktör altında toplanır (Erkuş, 2003). Faktör analizi AFA ve DFA olarak ikiye ayrılır. AFA, yapılan faktör analizi sonrasında ortaya çıkan faktörlerin, ölçek geliştirilirken dikkate alınan kuramın yapılarıyla benzerliğini inceleyen bir sorgulamadır. Bu sorgulamayla, bir faktör altında toplanan göstergelerin araştırmada dikkate alınan kuramsal yapıyla uyumlu olup olmadığını test edilmiş olur (Green, Salkind ve Akey, 1997).

AFA öncesi yapılan analizlerle verilerinin (371 katılımcı) faktör analizine uygun olduğu görülmüş ($KMO=0.96$; $p<.01$) ve sonraki analizler gerçekleştirilmiştir. AFA için maddelerin dağılımlarına ilişkin bir varsayımın sağlanmasını gerektirmeyen (Principle Axis Factoring) metod kullanılmıştır. Elde edilen yamaç grafiğinin incelenmesi sonucunda Eigen değeri (öz değer) 1'den büyük 8 faktörlü bir yapı elde edilse de grafikteki kırılmanın 3 faktörlü bir yapıya işaret ettiği görülmektedir. AFA'da ortaya çıkan faktörler üzerinden elde edilen öz değerlerin 1'in üzerinde olması beklenir. Büyüköztürk'e (2002) göre öz değer bir faktörün faktör yüklerinin karelerinin toplamıdır. Bir faktör tarafından açıklanan varyansı hesaplama ve önemli faktör sayısına karar verme aşamasında bu katsayı kullanılır. AFA sonuçları, her faktör üzerinden elde edilen öz değerlerin 1'in üzerinde olduğunu ve 3 faktörlü yapı üzerinden ölçeğin geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir.

Şekil 3. AFA Sonucu Elde Edilen Yamaç Grafiği

Üç faktör elde edilecek biçimde AFA yeniden yapıldığında toplam varyansın %52.54'ünü açıklayan bir yapının ortaya çıktığı görülmüştür. Ölçme aracının açıkladığı varyansın en az %40 olması gerekmektedir (Kline, 1994). Ölçekten elde edilen değerinin (%52.54) belirtilen değer üzerinde olduğu görülmektedir. Varimax döndürülmüş faktör matrisi incelenerek öncelikle birden fazla faktöre 0.5'in üstünde yükü olan maddelerin DFA için kullanılacak olan veri setinden çıkarılmasına karar verilmiştir. Binişik 9 madde tespit edilmiş ve bunların tamamı "binişik maddeler dışında kalan maddelerin yük değerlerinin 0.5 üzerinde olduğu" (Tabachnick ve Fidell, 2001) göz önünde bulundurularak ölçekten çıkartılmıştır. Daha sonra uzman görüşü alınarak faktör yükleri yüksek olduğu halde teorik yapıyla uyumadığı belirlenen toplam 4 maddenin daha ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. AFA sonucuna göre ortaya çıkan faktör yapısı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. AFA Sonucuna Göre Ortaya Çıkan Faktör Yapısı

Maddeler	Faktörler		
	1	2	3
17	0.81		
14	0.81		
21	0.78		
16	0.78		
15	0.75		
13	0.75		
27	0.74		
23	0.72		
18	0.72		
22	0.68		
*4 ²	0.64		
*3	0.51		
3		0.64	
33		0.63	
34		0.59	
*5		0.59	
37		0.50	
29		0.50	
46			0.67
41			0.65
45			0.64
19			0.55
42			0.55
*38			0.55
43			0.50
Özdeğerler	19.99	3.29	2.31
Açıklanan Varyans	25.34	16.23	10.97

Çalışmanın teorik bağlamını oluşturan PDT'nin alt boyutları dikkate alınarak birinci faktör DYT, ikinci faktör ÖZN, üçüncü faktör ise ADK alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. AFA analizleri ve uzman görüşleri sonucunda DYT'yi ölçen 10; ÖZN'yi ölçen 5 ve ADK'yi ölçen 6 maddeden oluşan taslak ölçek ile veri setinin ikinci yarısı üzerinde DFA gerçekleştirilmiştir.

4.2. DFA Sonuçları

Son derece güçlü bir teknik olan DFA, bir kuramsal yapı bağlamında geliştirilen ölçme aracı kullanılarak elde edilen verilere dayanarak ilgili kuramsal yapının doğrulanıp doğrulanmadığını sınamak için kullanılan bir yapı geçerliliği tekniğidir (Erkuş, 2003). Çalışmada MPlus programı kullanılarak, 371 katılımcıdan toplanan verilerin beklenen faktör yapısına ne ölçüde uyduğu test edilmiştir. Ölçek geliştirme çalışmalarında örneklem büyüklüğünü katılımcı sayısı temelinde ele alan Jackson (2001), katılımcı sayısının 200-400 arasında olması gerektiğini belirtirken, örneklem büyüklüğünü madde sayısı temelinde ele alan Stevens'a (2002) göre ise ölçekte yer alan her bir madde için 5-20 arasında katılımcının bulunması gerektiği önerisini getirmiştir.

DFA'da yer alan maddelerin sadece 3 u normal dağılım göstermektedir (çarpıklık ve basıklık katsayıları -2 ve +2 aralığındadır). Dolayısıyla verilerin normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir. Bu nedenle de analizde Maximum Likelihood kestirim metodu kullanılmamıştır. Ayrıca, maddelerin Likert tipte yazıldığı durumlarda normal dağılıma sahip olmayan verilerin elde edilmesi sıklıkla ortaya çıkan bir durumdur. Likert tipli ve normal dağılım göstermeyen verilerin analizi için dağılımla ilgili varsayımları olmayan (assumption-free) bir kestirim yöntemi olması nedeniyle WLSMV kestirim metodu kullanılmıştır (Li, 2016).

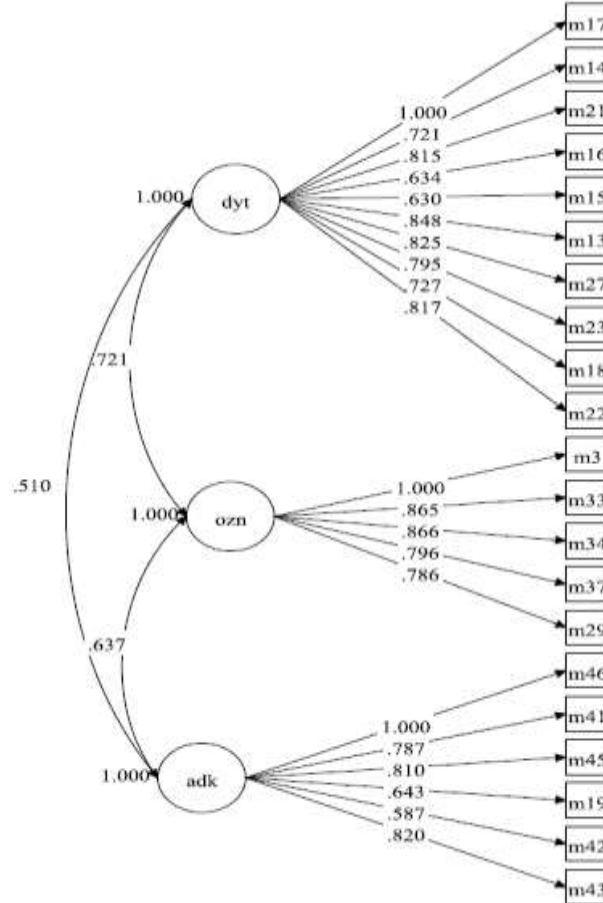
DFA'da model-veri uyumunu test etmek amacıyla çok sayıda uyum indeksi geliştirilmiştir. Bu araştırmada uyum indeksleri arasında en çok kullanılan Kay-kare istatistiğinin serbestlik derecesine oranı (χ^2/sd), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) ve Tucker-Lewis İndeksi (TLI) değerleri incelenmiştir. Dilalla (2000) tarafından verilen indekslerin ideal aralıkları ile DFA sonucu elde edilen indeks değerleri aşağıdaki Tablo 3'te verilmiştir.

² * Uzman görüşü doğrultusunda PDT faktör yapısı ile uyumlu olmadığı belirlenerek, ölçekten çıkarılmasına karar verilen maddeler.

Tablo 3. DFA Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	İdeal Değer	Hesaplanan Değer
χ^2/sd	< 3	515.86/186 = 2.77
RMSEA	< 0.08	0.07
CFI	> 0.90	0.95
TLI	> 0.90	0.94

Yukarıdaki tabloda yer alan veriler ışığında, ölçekte toplanan verilerin modellenen üç faktörlü yapıyla uyumlu olduğu söylenebilir. Ölçekteki maddelerin beklenen faktörlerle olan ilişkilerinin güçlü olduğu faktör yapısının incelenmesiyle anlaşılmaktadır. Ölçeğin faktör yapısına ait detaylar aşağıdaki yol şemasında sunulmuştur.

Şekil 4. Üç Faktörlü Yapıya Ait Yol Şeması

Şekil 4'te görüldüğü gibi tüm maddelerin faktör yükleri 0.6'nın üzerindedir. Ölçekteki üç faktör arasındaki korelasyonların da pozitif ve orta düzeyde (0.51 ile 0.721 arasında) olduğu görülmektedir. DFA faktör yapısına karar verildikten sonra Mplus programının kullanılarak üç faktörün güvenilirlik katsayıları ve AVE istatistikleri hesaplanmış, ulaşılan değerler Tablo 4'te aktarılmıştır.

Tablo 4. Alt Boyutların Güvenirlik ve AVE İstatistikleri

Alt Boyut	AVE	Güvenirlik
Davranışa Yönelik Tutum (DYT)	0.67	0.95
Öznel Norm (ÖZN)	0.64	0.90
Algılanan Davranışsal Kontrol (ADK)	0.58	0.85

Her bir faktöre ait AVE istatistiği literatürde yer alan kabul edilebilirlik sınırının (0.5) üzerindedir. Bu da her faktörün ilgili maddelerde oluşan değişkenliğin önemli bir bölümünü açıklayabildiğinin göstergesidir. Fornell-Larcker (1981) ölçütüne göre, faktörlerin ayırt edicilik geçerliğinin (discriminant validity) sağlanabilmesi için her bir gizil değişkenin AVE değerinin karekökünün faktörler arasındaki en yüksek korelasyondan daha büyük olması gerekmektedir. Tablo 4'te görüldüğü gibi en küçük AVE istatistiği 0.58 olarak hesaplanmıştır. Bu değer karekökü olan 0.76 sayısı faktörler arasındaki en yüksek korelasyon olan 0.712'den büyüktür. Dolayısıyla ölçeğin ayırt edicilik geçerliğinin de sağlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, üç faktör için de hesaplanan güvenilirlik katsayılarının 0.85 ile 0.95 arasında olduğu; dolayısıyla yüksek bir güvenilirliğe sahip oldukları da görülmektedir.

Yapılan analizlerde tespit edin 3 boyutu kapsayan bir üst boyut tespit edilmediği için alt boyutlar ayrı ayrı incelenmelidir. Alt boyutun puan hesaplanırken, tüm maddelerden alınan puanın, alt boyut altındaki madde sayısına bölünmesi ile alt boyuta ilişkin ortalama puan hesaplanır. Hesaplana ortalama puanın yüksek olması, bireyin davranışsal niyetinin incelenen alt boyuttan etkilenme düzeyinin yüksek olduğunu gösterir.

Yapılan faktör analizleri sonrasında ölçekte ortaya çıkan değişiklikler (eski madde numarası, yeni madde numarası, ölçekten çıkan maddeler) Ek 1’de sunulmuştur. Geliştirilen bu ölçek “Planlı Davranış Teorisi Kapsamında Velilerin Özel Okul Tercih Ölçeği” olarak adlandırılmıştır ve ölçeğin kullanılabilir hali Ek 2’de sunulmuştur.

5. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

PDT kapsamında, velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek üzere kullanılabilir bir ölçeğin geliştirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, nicel araştırma yöntem ve tekniklerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2021-2022 öğretim yılında İstanbul ilinde faaliyet gösteren özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini uygun örneklem yöntemiyle kendisine ulaşılan ve çalışmaya katılmaya gönüllü 742 veli oluşturmaktadır.

Madde havuzunun oluşturulması sürecinde öncelikle PDT’nin teorik yapısı, daha önce yapılmış nitel ve nicel araştırmalarda kullanılan ölçekler, daha önce yapılmış nicel ve nitel araştırmalarda ulaşılan sonuçlar dikkate alınmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde 1’i ölçme değerlendirme uzmanı, 5’i alan uzmanı olmak üzere 6 uzmanın görüşlerinden yararlanılmıştır. Uzman görüşleri alınırken kapsam geçerliliğini sağlamak için kullanılan yöntemlerden biri olan Lawshe tekniği kullanılmıştır. Uzman görüşleri alınarak ve örnekleme bulunan 4 katılımcıdan oluşan bir panel gurubuna uygulanarak gerekli düzeltmeleri yapılan, kapsam geçerliliği sağlanan taslak ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına geçilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına geçilmeden önce maddeler arası korelasyon matrisi oluşturulmuş, aralarında 0.80 üzeri korelasyon olan madde çiftlerinden biri uzman görüşü de alınarak ölçek taslağından çıkarılmıştır. Ardından KMO testi yapılmıştır. KMO testi, gözlenen korelasyonlarla kısmi korelasyon katsayılarını karşılaştıran indekslerdendir. KMO testinde elde edilen oran ne kadar yüksek olursa taslak ölçek, faktör analizini yapmak için o kadar iyi olarak nitelendirilir. KMO oranının 0.90 üzerinde olması “mükemmel” şeklindeki değerlendirilir (Kaiser, 1974; Sharma, 1996; Tavşancıl, 2005). Bu çalışmada elde edilen KMO oranı 0.96’dır ve bu oran yukarıda aktarılan ölçüte göre “mükemmel” olarak değerlendirilebilir.

AFA’da her faktör üzerinden elde edilen öz değerlerin 1’in üzerinde olması beklenir. Büyüköztürk’e (2002) göre öz değer bir faktörün faktör yüklerinin karelerinin toplamıdır. Bir faktör tarafından açıklanan varyansı hesaplama ve önemli faktör sayısına karar verme aşamasında bu katsayı kullanılır. Çalışmada birinci faktör için öz değer 19.99, ikinci faktör için öz değer 3.29, üçüncü faktör için öz değer 2.31 olarak hesaplanmıştır. Bu değerlerin 3 faktör üzerinden ölçeğin geçerliliğinin sağladığını göstermektedir. Çalışmanın teorik bağlamını oluşturan PDT’nin alt boyutları dikkate alınarak birinci faktör DYT, ikinci faktör ÖZN, üçüncü faktör ise ADK alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. DYT alt boyutu tarafından açıklanan varyans oranı %25.34, ÖZN alt boyutu tarafından açıklanan varyans oranı %16.23, ADK alt boyutu tarafından açıklanan varyans oranı %10.97’dir. Üç alt boyutun açıkladığı toplam varyans oranı %52.54’tür. Kline (1994) göre ölçme aracının açıkladığı varyansın en az %40 olması gerekmektedir. Elde edilen %52,54 değerininse bu ölçütün üzerinde olduğu görülmektedir.

AFA ile elde edilen faktör yapısının doğruluğunu sınamak için DFA yapılmıştır. DFA’da model-veri uyumunu test etmek amacıyla çok sayıda uyum indeksi geliştirilmiştir. Bu uyum indeksleri arasında en çok kullanılanlar ise χ^2/sd , RMSEA, CFI ve TLI değerleridir. Dilalla (2000) tarafından verilen indekslerin ideal aralıkları dikkate alındığında χ^2/sd için ideal değer < 3 , RMSEA için ideal değer < 0.08 , CFI için ideal değer > 0.90 , TLI için ideal değer > 0.90 olduğu görülmektedir. Bu çalışmada χ^2/sd için hesaplanan değer 2.77, RMSEA için hesaplanan değer 0.07, CFI için hesaplanan değer 0.95, TLI için hesaplanan değer 0.94’tür. Bu değer dikkate alındığında ölçeğin iyi uyum derecesine sahip olduğu, ölçekle toplanan verilerin modellenen üç faktörlü yapıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Ölçekteki maddelerin beklenen faktörlerle olan ilişkilerinin güçlü olduğu, faktör yapısının incelenmesiyle anlaşılmaktadır. Tüm maddelerin faktör yük değerlerinin kritik değer olarak kabul edilen .50’den büyük olması gerekir. Ölçeğin faktör yapısına ait detayların yer aldığı yol şeması incelendiğinde 0.6’nın üzerinde olduğu, ölçekteki üç faktör arasındaki korelasyonların da pozitif ve orta düzeyde (0.51 ile 0.721 arasında) olduğu görülmektedir.

DFA faktör yapısına karar verildikten sonra üç faktörün açıkladıkları AVE istatistikleri hesaplanmıştır. Ölçeğin DYT alt boyutu için hesaplanan AVE istatistiği 0.67, ÖZN alt boyutu için hesaplanan AVE istatistiği 0.64, ADK alt boyutu için hesaplanan AVE istatistiği ise 0.58'dir. Bu değerler incelendiğinde her bir faktöre ait AVE istatistiği literatürde yer alan kabul edilebilirlik sınırının (0.5) üzerinde olduğu görülmektedir. Bu da her faktörün ilgili maddelerde oluşan değişkenliğin önemli bir bölümünü açıklayabildiğinin göstergesidir. Fornell-Larcker (1981) ölçütüne göre, faktörlerin ayırt edicilik geçerliğinin sağlanabilmesi için her bir gizil değişkenin AVE değerinin karekökünün faktörler arasındaki en yüksek korelasyondan daha büyük olması gerekmektedir. Bu çalışmada en küçük AVE istatistiği 0.58 olarak hesaplanmıştır. Bu değerın karekökü olan 0.76 sayısı faktörler arasındaki en yüksek korelasyon olan 0.712'den büyüktür. Dolayısıyla ölçeğin ayırt edicilik geçerliğinin de sağlandığı görülmektedir.

Ölçeğin güvenilirliğini sınamak üzere Cronbach alpha değeri hesaplanmıştır. Ölçek maddelerine verilecek cevapların üç ve üzerine olması durumunda ölçeğin güvenilirliğini sınamak amacıyla Cronbach alfa katsayısı kullanılır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısının 0.70 ve üzerinde olması önerilir (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 2009). Cronbach alfa katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği $0.80 \leq \alpha < 1.00$ arasındaysa ölçek yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilir (Kalaycı, 2008). Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak için alt boyutların Cronbach alpha değeri ayrı ayrı hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar sonrasında DYT alt boyutu için Cronbach alpha değeri 0.95, ÖZN alt boyutu için Cronbach alpha değeri 0.90, ADK alt boyutu için Cronbach alpha değeri 0.85 olarak ölçülmüştür. Yukarıdaki ölçüt dikkate alındığında her alt boyutun Cronbach alpha değerinin $0.80 \leq \alpha < 1.00$ arasında olduğu ve ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda 5'li Likert tipi üç alt boyut ve 21 maddeden oluşan Planlı Davranış Teorisi Kapsamında Velilerin Özel Okul Tercih Ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuç, PDT'nin velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri açıklamak için gerekli olan teorik bağlamı sunabilecek nitelikte olduğunu, velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörleri açıklamaya odaklanan nicel araştırmaların teorik bağlamını oluşturma için PDT'nin kullanılabilmesi, bu bağlamda yapılacak çalışmalarda geliştirilen bu ölçeğin kullanılabilmesi göstermektedir. Fakat PDT, sadece bireyin satın alma davranışını değil, belirli bir bağlamda gerçekleşen insan davranışlarının tamamını tahmin etmek ve açıklamak için geliştirmiş bir davranış teorisidir. Dolayısıyla eğitim bilimleri alanında bireylerin davranışlarını tahmin etmek ve açıklamak amacıyla bu teorinin daha yaygın bir şekilde kullanılabilmesi söylenebilir. Örneğin öğrencilerin yükseköğrenim kurumu tercihleri, öğretmenlerin sendika üyeliği tercihleri veya kadın öğretmenlerin erkeklere kıyasla daha az oranda okul yöneticiliğini tercih etme davranışlarının gerekçeleri bu teori bağlamında incelenebilir, bu incelemelerde kullanılmak üzere PDT kapsamında ölçekler geliştirilebilir.

Maddi unsurlara ilişkin kısıtlılıklardan dolayı bu araştırma, İstanbul ilinde bulunan özel okullarda öğrenim gören çocukların velilerden toplanan verilerle sınırlandırılmıştır. İstanbul ilinin nüfusu ve kendine özgü sorunları dikkate alındığında, diğer illerde yaşayan velilerin özel okul tercihlerinin gerekçelerinin farklılaşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Velilerin özel okul tercihlerinin gerekçelerinin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi için araştırmanın benzerlerinin diğer illerde de yapılmasının gerekli olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bağlamı gereğince araştırma kapsamında sadece çocuğu özel okulda öğrenim gören velilerden veri toplanmıştır. Ölçeğin çocuğu kamuya ait okullarda öğrenim gören velilerin, çocuğunu özel okula gönderme niyetini yordama kabiliyeti test edildikten sonra, eğer ölçek puanları hangi velilerin çocuğunu özel okula gönderme olasılıklarının daha yüksek olduğunu tahminde işe yarıyorsa potansiyel veli kitlesinin belirlenmesinde ölçek kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. and Albarracin, D. (2007). Predicting and Changing Behavior: A Reasoned Actions Approach. Icek Ajzen, Dolores Albarracin, Robert Hornik (Eds.), In *Prediction and Change of Health Behavior: Applying the Reasoned Action Approach* (pp.3-21). Lawrence Erlbaum Associate.
- Ajzen, I. and Fishbein, M. (1977). Attitude-behaviour relations: A theoretical analysis and review of empirical research. *Psychological Bulletin*, 84(5), 888-918.
- Ajzen, I. and Fishbein, M. (2005). The Influence of Attitudes on Behavior. D. Albarracín, B. T. Johnson, M. P. Zanna (Eds.). In *The Handbook of Attitudes* (pp.173-221). Erlbaum.
- Ajzen, I. (1985). From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior. J. Kuhl and J. Beckmann (Eds.), In *Action-Control: From Cognition to Behavior* (pp. 1-39). Springer.
- Ajzen, I. (1987). Attitudes, Traits, and Actions: Dispositional Prediction of Behavior in Personality and Social Psychology. L. Berkowitz (Ed.), In *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 20, pp. 1-63). Academic Press.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, (50), 179-211.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behaviour (Second Edition)*. Open University Press, McGraw Hill.
- Ajzen, I. (2006). *Constructing a Theory of Planned Behavior Questionnaire*. https://www.researchgate.net/publication/235913732_Constructing_a_Theory_of_Planned_Behavior_Questionnaire.
- Ajzen, I. (2012). The Theory of Planned Behavior. P. A. M. Lange, A. W. Kruglanski, E. T. Higgins (Eds.), In *Handbook of Theories of Social Psychology* (pp. 438-459). Sage.
- Ajzen, I. (2019). *Theory of Planned Behavior*. <https://people.umass.edu/aizen/index.html>.
- Aktaş, A. (2005). *Özel ilköğretim okulları 1. kademe 1. sınıf velilerinin özel okulları tercih sebepleri: Ankara ili, Çankaya ilçesi örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.
- Altun-Aslan, E. (2020). Toplumsal statü ve okul seçimleri: Kültürel sermaye yatırımı olarak özel okullar. *Alternatif Politika*, 12(2), 382-423.
- Ayre, C. and Scally A. J. (2014). Critical values for Lawshe's content validity ratio: Revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. PEGEM.
- Cohen, J. and Hanno, D. M. (1993). An analysis of underlying constructs affecting the choice of accounting as a major. *Issues in Accounting Education*, 8(2), 219-238.
- Çelikten, S. B. (2010). *Özel okul velilerinin okul tercihlerini etkileyen faktörler* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeditepe Üniversitesi.
- Çelmeli, Ö. (2012). *Tüketicilerin okulöncesi eğitim kurumlarını tercih nedenleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde Üniversitesi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi.
- DiLalla, L. F. (2000). Structural Equation Modeling: Uses and Issues. H. E. A. Tinsley, S. D. Brown (Eds.), In *Handbook of Applied Multivariate Statistics and Mathematical Modeling* (pp. 439-464). Academic Press.
- Drucker, P. F. (1998). *Fırtınalı dönemlerde yönetim*. B. Toksöz (Çev.). İnkılap.

- Durmaz, E., Karadeniz-Akdoğan, K. & Demir, E. (2019). Ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumlarını tercih nedenleri ile sosyoekonomik düzeyleri arasındaki ilişki. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 352-379.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar* (1. Baskı). Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Fishbein, M. and Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Addison-Wesley Publishing Company. <https://people.umass.edu/aizen/pubs/book/preface.pdf>
- Fishbein, M. (1979). A Theory of Reasoned Action: Some Applications and Implications. Jr. H. Howe and M. Pages, (Eds.), In *Nebraska Symposium on Motivation*, 27, (pp. 65-116). University of Nebraska Press.
- Fornell, C. and Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Green, S. B., Salkind, N. J. & Akey, T. M. (1997). *Using SPSS for Windows: Analyzing and understanding data*. Prentice Hall, Inc.
- Gülünay, S. (2022). *Velilerin özel okul tercih nedenlerinin incelenmesi (Sivas ili örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L. & Black, W. C. (2009). *Multivariate data analysis: With Readings*. HPB-Ohio.
- Hesapçıoğlu, M. and Nohutçu, A. (1999). Velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörler ve özel okulların reklam stratejileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(11), 183-202.
- Hurn, C. J. (2018). *Eğitim sosyolojisi okulun imkân ve sınırları*. M. Sever (Çev. Ed.). PEGEM.
- IBM Corp. (2016). *IBM SPSS Statistics for Windows (Versiyon 24.0)*. IBM Corp.
- Jackson, D. L. (2001). Sample size and number of parameter estimates in maximum likelihood confirmatory factor analysis: A Monte Carlo investigation. *Structural Equation Modeling*, 8(2), 205-223.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asil Yayın Dağıtım.
- Karakurt, H. D. (2021). *Velilerin özel okul seçim kriterleri ve bu kriterlerin dayandığı kişisel değerleri: Bir karma yöntem araştırması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi* (7. Basım). 3A.
- Karataş, S. and Varlık, S. (2019). Velilerin özel öğretim kurumlarını tercih etmesine etki eden faktörlerin incelenmesi: Ölçek geliştirme çalışması. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*, 8(1), 1-15.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. Routledge.
- Kurada, K. and Özdemir, A. (2022) Planlı Davranış Teorisi bağlamında velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi, *Okul Yönetimi* 2(2), 87-105.
- Kurada, K. (2022). *Velilerin özel okul tercihlerinin Planlı Davranış Teorisi bağlamında incelenmesi: Bir karma yöntem araştırması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Küçük, E. (2011). Planlanmış davranış teorisi çerçevesinde mali müşavir (SMMM) olma niyetinin altında yatan faktörlerin analizi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 145-162.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- Li, CH. (2016). Confirmatory factor analysis with ordinal data: Comparing robust maximum likelihood and diagonally weighted least squares. *Behavior Research Methods*, 48(3), 936-949.

- Lorenzo-Seva, U. (2022). A method for splitting a sample into equivalent subsamples in factor analysis. *Behavior Research Methods*, 54(6), 2665-2677.
- Lunenburg, F. C. and Ornstein, A. C. (2013). *Eğitim yönetimi*. G. Arastaman (Çev. Ed.). Nobel.
- Mermertaş, M. F. (2014). *Özel eğitim kurumlarının tercih nedenleri ile öğrencilerin memnuniyeti arasındaki ilişki: Şırnak örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Hava Kurumu Üniversitesi.
- Mondo, M., Sechi, C. & Cabras, C. (2021). Psychometric evaluation of three versions of the Italian Perceived Stress Scale. *Current Psychology*, 40(3), 1884-1892.
- Muthén, L. K. and Muthén, B. O. (2017). *Mplus: Statistical Analysis with Latent Variables (Versiyon 8)*. Statmodel.
- Nartgün, Ş. ve Kaya, A. (2016). Özel okul velilerinin beklentileri doğrultusunda okul imajı oluşturma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 153-167.
- Oral, I. and McGivney, E. J. (2014). *Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı Araştırma Raporu ve Analiz*. Eğitim Reformu Girişimi. <http://www.egitimreformugirisimi.org/turkiye-egitim-sisteminde-esitlik-ve-akademik-basari/>
- Özdemir, A. and Şallı, D. (2022). Ebeveynlerin özel okul öncesi kurum seçimlerine ilişkin tercihlerinin çok kriterli karar verme yöntemleri ile stratejik analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)*, 22(3), 1240-1257.
- Öztürk, A., Nart, S. & Altunışık, R. (2015). Tüketicilerin helal tüketim davranışlarının belirleyicileri: Planlı davranış teorisi çerçevesinde bir araştırma. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(2), 141-160.
- Parlar, H. (2006). *Velilerin özel okul tercihlerini etkileyen faktörler ve özel okulların durumu: Kahramanmaraş örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeditepe Üniversitesi.
- Pulat, A. (2019). *İlkokul velilerinin özel okul tercihlerine etki eden faktörlerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Sharma, S. (1996). *Applied multivariate techniques*. John Wiley & Sons, INC.
- Shukri, M., Jones, F. & Conner, M. (2016). Work factors, work-family conflict, the theory of planned behaviour and healthy intentions: A cross cultural study. *Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 32(5), 559-568.
- Sönmez, V. and Alacapınar, F. G. (2016). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Stevens, J. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Allyn and Bacon.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Yayınları.
- Uysal, B. S. (2017). *Velilerin özel okul tercih nedenlerinin incelenmesi (İstanbul örneği)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Wilson, F. R., Pan, W. & Schumsky, D. A. (2012). Recalculation of the Critical Values for Lawshe's Content Validity Ratio. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 45(3), 197-210.
- Yağcı, İ. and Çabuk, S. (2014). *Pazarlama teorileri*. MediaCat Yayınları.
- Yeşilyurt, S. and Çapraz, C. (2017). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264.
- Yüzüak-Özdemir, Z. (2016). *Velilerin özel ilköğretim tercihlerinin nedenlerinin değerlendirilmesi: Çanakkale ili örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

EKLER**Ek 1. Faktör Analizleri Sonrası Ortaya Çıkan Durum**

Yapılan faktör analizleri sonrasında ölçeğin aldığı son hal (eski madde numarası, yeni madde numarası, ölçekten çıkan maddeler) aşağıda sunulmuştur

Madde Numarası	Yeni Madde Numarası		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1		Çocuğumu özel okula gönderme fikri benim için çekicidir.	1	2	3	4	5
2		Çocuğumu özel okula göndermek benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
3	11	Çocuğumu özel okula göndermem çevremde bir saygınlık göstergesidir.	1	2	3	4	5
4		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun akademik başarısına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun kariyer olanaklarının fakına varmasına katkı sağlayacağını düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
6		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun başarıya odaklanmasına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
7		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun sosyal bağlar kurmasına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
8		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun özgüven sahibi olmasına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
9		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun eğitimin önemini kavramasına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10		Özel okulda eğitim almasının çocuğumda sorumluluk bilincinin gelişmesine katkı sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
11		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun gelecekte daha saygın bir mesleğe sahip olmasına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
12		Özel okulda eğitim almasının çocuğumun gelecekte daha iyi yaşam standartlarına sahip olmasına katkı sağlayacağını düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
13	6	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda eğitim kalitesinin daha iyi olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
14	2	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda sınıf mevcudunun düşük olması kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
15	5	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda öğrenciye yakın ilgi gösterileceği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
16	4	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda daha iyi yabancı dil eğitimi verildiği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
17	1	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulların daha güvenli bir çevre sunduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
18	9	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken devlet okullarının fiziksel yetersizlikleri kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
19	19	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken eşimin ve benim çalışıyor olmamız nedeni ile çocuğumuzla yeterince zaman ilgilenemeyeceğimiz düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
20		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda öğretmen kalitesinin daha iyi olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
21	3	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda temizliği (hijyen) önem verildiği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
22	10	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulların merkezi sınavlarda daha başarılı olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
23	8	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulların fiziki imkânlarının daha iyi olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
24		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulun imajı (tanınmış bir okul olması) kararım üzerinde etkili olmadı.	1	2	3	4	5
25		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda idari kadrosunun yetkinliğinin daha iyi olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
26		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda değerler eğitimine önem verildiği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
27	7	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda sosyal faaliyetlere önem verildiği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
28		Çevremdekilerin özel okul hakkındaki olumlu görüşleri çocuğumu özel okula gönderme kararımı etkiledi.	1	2	3	4	5
29	15	Çevremdekilerin çoğu çocuğumu özel okula gönderiyor.	1	2	3	4	5
30		Çocuğumu devlet okuluna gönderen tanıdıklarımın çoğu imkânları olsa çocuklarını özel okula gönderirler.	1	2	3	4	5
31		Çocuğumu özel okula gönderdiğim için çevremdekiler benim çocuğumun geleceğine yatırım yaptığımı düşünürler.	1	2	3	4	5
32		Çocuğumu özel okula göndermem çevremdekilerin de beklentisiydi.	1	2	3	4	5
33	12	Çocuğumu özel okula göndermem aile üyelerimin de (ev halkı) beklentisiydi.	1	2	3	4	5
34	13	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken hayatımdaki önemli insanların (akraba, arkadaş, komşu, vb.) görüşlerini değerlendiririm.	1	2	3	4	5
35		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken daha önce çocuğumu özel okula göndermiş olanların görüşlerini değerlendiririm.	1	2	3	4	5
36		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken yazılı ve görsel medyada özel okulların avantajları ile ilgili çıkan haberler kararımı etkilemedi.	1	2	3	4	5
37	14	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulun yaptığı tanıtımlar (reklam vb.) kararımı etkiledi.	1	2	3	4	5
38		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken çocuğumun öğretmenlerinin önerileri kararımı etkiledi.	1	2	3	4	5
39		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulda çalışan/çalışmış tanıdıklarımın (öğretmen/yönetici) önerileri kararımı etkiledi.	1	2	3	4	5
40		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun maliyeti kararım üzerinde etkili olmadı.	1	2	3	4	5
41	17	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun sunduğu ödeme planı kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
42	20	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken çocuğumun okuldan kazandığı burs kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
43	21	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun evime uzaklığı/yakınlığı kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
44		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun sunduğu servis olanakları kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
45	18	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun zaman çizelgesi (öğretime başlama ve bitiş saati) kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
46	16	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken benim/eşimin mesai saatlerini dikkate aldım.	1	2	3	4	5
47		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken eşim ile fikir ayrılıkları yaşadım.	1	2	3	4	5
48		Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken eşim ile yaşadığım fikir ayrılıkları verdiğim kararı kolaylaştırdı.	1	2	3	4	5

Ek 2. Planlı Davranış Teorisi Kapsamında Velilerin Özel Okul Tercihi Ölçeği

Alt Boyut	Madde Numarası		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Davranışa Yönelik Tutum (DYT)	1	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulların daha güvenli bir çevre sunduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	2	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda sınıf mevcudunun düşük olması kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	3	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda temizliği (hijyen) önem verildiği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	4	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda daha iyi yabancı dil eğitimi verildiği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	5	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda öğrenciye yakın ilgi gösterileceği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	6	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda eğitim kalitesinin daha iyi olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	7	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okullarda sosyal faaliyetlere önem verildiği düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	8	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulların fiziki imkânlarının daha iyi olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	9	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken devlet okullarının fiziksel yetersizlikleri kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	10	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulların merkezi sınavlarda daha başarılı olduğu düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
Özel Norm (ÖZN)	11	Çocuğumu özel okula göndermem çevremde bir saygınlık göstergesidir.	1	2	3	4	5
	12	Çocuğumu özel okula göndermem aile üyelerimin de (ev halkı) beklentisiydi.	1	2	3	4	5
	13	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken hayatımdaki önemli insanların (akraba, arkadaş, komşu, vb.) görüşlerini değerlendiririm.	1	2	3	4	5
	14	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken özel okulun yaptığı tanıtımlar (reklam vb.) kararımı etkiledi.	1	2	3	4	5
	15	Çevremdekilerin çoğu çocuğumu özel okula gönderiyor.	1	2	3	4	5
Algılanan Davranışsal Kontrol (ADK)	16	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken benim/eşimin mesai saatlerini dikkate aldım.	1	2	3	4	5
	17	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun sunduğu ödeme planı kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	18	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun zaman çizelgesi (öğretime başlama ve bitiş saati) kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	19	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken eşimin ve benim çalışıyor olmamız nedeni ile çocuğumuzla yeterince zaman ilgilenemeyeceğimiz düşüncesi kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	20	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken çocuğumun okuldan kazandığı burs kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5
	21	Çocuğumu özel okula gönderme kararı verirken okulun evime uzaklığı/yakınlığı kararım üzerinde etkili oldu.	1	2	3	4	5

Not: Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.